

*Нова
Визначення*

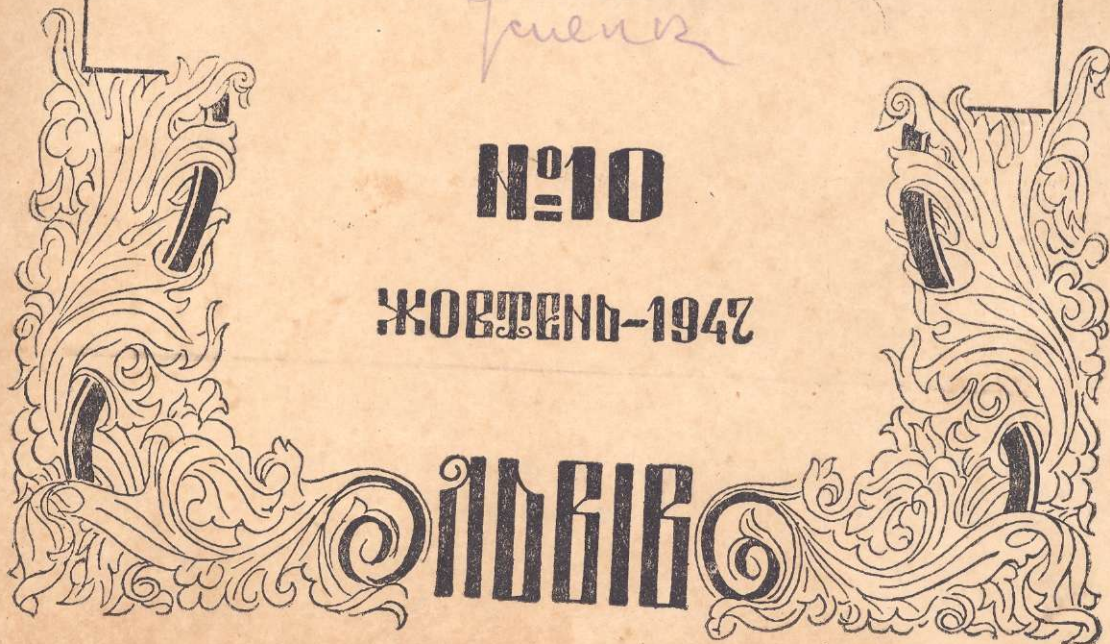

ЕПАРХІАЛЬНИЙ ВІСНИК

Гумен

№10

ЖОВТЕНЬ-1947

ДІЛЬНИК

ЄПАРХІАЛЬНИЙ ВІСНИК

О Р Г А Н
ЛЬВІВСЬКО-ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО
ЄПАРХІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

№ 10

РІК ВИДАННЯ II

Л Ъ В І В
Жовтень 1947 р.

З М І С Т

Патріарше послання з нагоди церковного святкування 800-річчя Москви . . .	Стор. 291—293
---	------------------

ЦЕРКОВНЕ ЖИТТЯ

И. МАКСИМКО. — У преподобного в Почаєві	294—298
---	---------

СТАТТІ

І. ГРИНЬКЕВИЧ. — Пам'яті Івана Вишенського	299—304
ПРОТОПРЕСВИТЕР КОСТЕЛЬНИК ГАВРІІЛ. — «Непомилляість» папи і римської Церкви (Продовження)	304—312

ПРОПОВІДІ

ПРОТОПРЕСВИТЕР КОСТЕЛЬНИК ГАВРІІЛ. — Слово, виголошене 28. VIII. 1947 р. в Мукачеві	313—317
ІГУМЕН ПИМЕН. — Слово виголошене 28. VIII. 1947 р. в Мукачеві	317—318

Х Р О Н І К А	319—320
-------------------------	---------

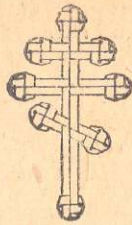
«Спархiальний Вісник» виходить щомісяця в двох аркушах друку.

Ціна одного номера 7 крб.

Відповідальний редактор: Макарій, Архієпископ Львівський і Тернопільський.

Адреса редакції і адміністрації: Спархiальний Вісник, Львів, пл. Юра ч. 5.

Обласна друкарня, Львів, вул. Спартака № 4.

Патріарше послання з нагоди церковного святкування 800-річчя Москви

З ласки Божої смиренний Алексій, патріарх московський і всієї Русі

Преосвященним архіпастирям, пастирям і вірним дітям Церкви Московської та всієї Православної Руської Церкви

«Молим не втратити благодать Божію прияти вам» (2 Кор. 6, 1).

Цей 1947 рік є тим роком, коли вся Країна наша радісно святкує 800-річчя Столиці нашої Батьківщини — Москви.

Законна радість руських людей з нагоди цього знаменного святкування, бо ця радість побудована на визнанні великих заслуг Москви перед Батьківщиною.

Світлий понад багато інших нинішній спомин, бо, споминаючи пройдену Московою довгу 800-річну путь, ми споминаємо тим самим ті численні давні й нові милості Божі і ті незліченні небесні благословення, які спочили на Великому Граді за весь довгий час його буття.

І, споминаючи, ми стверджуємося у віруванні, що Господь охороняв та охороняє Місто; що не марним був труд його будівничих і не безплідним був подвиг його вартівих (Пс. 1, 26).

У тяжку для Русі й довгу годину татарської неволі, Господь, благословляючи щирість оборонців Вітчизни, охороняв Москву від завзятих нападів лютих ворогів монголо-татар; і саме тут, у Москві, рішучим діянням Йоана III Русь назавжди звільнена була від монгольського ярма.

Тут, у древлепрестольній Москві, розбилися хвилі, що поглинули були Столицю, коли на початку XVII віку впали до неї та закріпилися були в ній ворожі Православію і руському народові чужоземні польсько-литовські сили.

Сергійова обитель, заступництвом свого преподобного Ігуменз, зробилась тоді твердиною, на яку могла спертися Москва, а за нею і Русь.

Божим Промислом збережена була Москва й відроджена з попелу після того, як вона стала цілопаленням за спасіння Вітчизни на початку XIX віку, і саме звідсіль, від Москви, почалася загибель непереможних доти полчищ Наполеона.

Нарешті, можна сказати на наших очах, не далі, як декілька років тому, зухвалий порив Германії — всією своєю військовою силою

владі на Москву — був відбитий мудрістю Верховного Вождя і доблестю нашого воїнства, тож до Москви не торкнулася зухвала ворожа рука.

У цьому знов проявилася чудесна охорона Москви Промислом Божим.

Звідсіля, з Москви, як з осередку церковного об'єднання та Державної Влади, почалося в XIII віці збирання Русі розрізненої, шматованої князівськими усобицями та всілякими неладами; і тут збулося віще слово Святителя Петра про Москву, як об'єднуючий центр великої, єдиної та неподільної Русі.

Тут, у Москві, великим духовним подвигом, заради того ж духовного та зовнішнього об'єднання, заради збереження державної незалежності, подвизалися після Митрополита Петра святі Первопрестольники Руські, Святителі: Фотій, Кипріан, Феогност, Алексій, Йона і Филип. Подвиги їх побожно споминає Церква Московська і Всеруська, і діла їх на пам'ять нащадкам зберігаються не в рукотворних тільки священних пам'ятниках — монастирях та храмах, а найпаче в трю душі православного благочестя, що виключно належить руському благочестивому народові, становлячи його внутрішню нездоланну духовну силу.

Москва, що втілила та зосередила в собі правдиве Православ'я, стала центром цього Православ'я, і Святителі, які посідали Престол Московський, всіма Главами найдавніших Церков — Константинопольської, Александрійської, Антіохійської та Єрусалимської були визнані рівночасними з ними у високій достойності Патріархів Московських та всієї Русі.

Ми схиляємося перед подвигами Святіших Патріархів Московських, а найпаче шануємо серед них Святішого Патріарха Єрмогена, що мученицькою кончиною відзначив свою вірність Православ'ю та Вітчизні.

Усі ці священні спомини належать історії; але час не може закрити чи покрити забуттям ці світлі сторінки історії Москви; і що далі йде час, що більше в гліб віків відходять ці священні сторінки історії, то яскравішим та світлішим стає те, чим дороге для нас славне і святе минуле Москви.

І над теперішньою, сучасною з нами Московією, віруємо, безсумнівно віє те саме стародавнє благословення, що споконвіку спочивало над нею.

І тепер вона є і центром Державної Влади та оплотом братського єднання народів нашого Союзу, і духовним осередком нашої Православної віри та Руської Церкви.

І, будучи могутнім центром державного й церковного життя нашої Батьківщини, Москва в той же час є надійною опорою для всіх миролюбних народів, які бачать у ній пильного вартового миру та грізного виявника безумних намагань порушити мир та розпалити полум'я нової війни.

Москва й тепер здійснює своє покликання — не тільки в час війни, але й серед миру перемагати й розвіювати ворожі зазіхання та самий дух ворожнечі й тривоги, що віддавна зник хитати мир народів.

Оце наше церковне святкування 800-річчя Москви ми ознаменуємо подякою Богові за давні милості Його, з'явлені Місту нашому, та усердною всецерковною всеруською молитвою «о державі, побіді, мирі, здоров'ї і спасенні» всіх вірних дітей Руської Православної Цер-

кви, всіх доблесних Проводирів нашої Країни, на чолі з нашим Великим і мудрим Вождем, що твердо веде нашу Вітчизну віддавна освяченим шляхом могутності, величності й слави.

Урочистість наша побільшується нині тим, що ми святкуємо рідне для Москви свято на честь Святителів Московських Петра, Алексія, Йони, Филипа та Ермогена, а надто ж тим, що маємо щастя бачити серед нас святі моці Святителя Алексія, немов би він нарочито прийшов спочивати серед нас у цьому нашому храмі, щоб поблагословити і не перестати благословляти Москву та всіх нас і в наступному дев'ятому віці.

Нехай же буде, як завжди, незмінно сильним і діючим його благословення; нехай продовжить милість Свою до нас Господь і хай збереже Великий Град Москву та всі міста Країни нашої Своєю превеликою благодаттю во віки. Амінь.

† АЛЕКСІЙ
ПАТІАРХ МОСКОВСЬКИЙ І ВСІЄІ РУСІ

18 жовтня 1947 р.

Москва.

ЦЕРКОВНЕ ЖИТТЯ

У преподобного в Почаєві

(З дорожних вражень)

За два тижні після храмового празника великого собору Успіння Божої Матері Почаївська Лавра 10 вересня (28 серпня за церковним календарем) урочисто справляє свято обрідення мощей святого свого ігумена, преподобного Йова. На це свято до Лаври звичайно збирається дуже багато богомольців не тільки з православної Волині та православної Галичини, але і з дальших місць.

Погода цього року не сприяла святові. Пройшли дощі, погіршали дороги для далеких богомольців, багатьом з них, напевно, довелося лишитися вдома. Тільки за пару днів перед святом вернулося знову тепло, пригріло сонце.

За таких умов до Лаври краще простувати на Дубно, Крем'янець. Уже в Дубні приходять на пам'ять спогади про преподобного Йова Почаївського, про його служіння православної вірі й народові, про далекі сумні часи, коли нашим предкам на галицьких і волинських землях доводилося аж до крові боронити свою Церкву й православну віру. Тут починається місяць, освячений подвигом і трудами Преподобного.

За містом, на березі річки Ікви, ще на початку XV століття був заснований Хрестовоздвиженський монастир. Монастир і місто належали відомому оборонцеві православної віри князеві Константиновичу Острозькому. Пізнавши серед монахів Угорницького Преображенського монастиря вславленого святим життям по всій галицькій землі ієромонаха Йова, князь Острозький упросив Угорницького ігумена відпустити преподобного Йова для впорядкування Дубенського монастиря.

Понад двадцять років, майже до самого кінця XVI ст., преподобний Йов керував Дубенським монастирем, даючи своїм інокам приклад смирення, тихості, незлобивості, працьовитості, невсипущої молитви й праведного життя. Побожний патрон монастиря Константин Острозький дуже шанував праведного ігумена, маючи його за свого наставника в духовному житті. Щороку на великий піст Острозький володар залишав свій палац і приїжджав до Дубенського монастиря: подвиг посту й молитви, під проводом святого ігумена, давав йому велику духовну втіху.

Отже, Дубенський монастир був великою святинею для нашої землі, як місце двадцятирічних подвигів преподобного Йова. Був..., бо нині лежить у руїнах. Люті вороги нашого народу — гітлерівські німці й тут залишили по собі лиху пам'ять. Відходячи під ударами Радянської Армії, гітлерівці трохи затрималися в 1944 році на Ікві

і за цей час, роздратовані постійними своїми невдачами, в нестримній злобі тисячами снарядів зруйнували монастир, знищили прекрасний розмальований собор. Якимсь чудом залишився цілим тільки запрестольний образ Богоматері, твір високого релігійного натхнення благочестивого художника — Почаївського архімандрита Паїсія...

Нині велику традицію монастирського життя продовжують тут декілька монахів на чолі з відданим справі відновлення обителі архімандритом Антонієм. Монастир приписаний до Почаївської Лаври. Хочеться вірити, що благочестиві іноки, вкупі з віруючим народом, натхнені трудами й високим прикладом свого святого ігумена, преподобного Йова, збережуть цей славний пам'ятник нашої церковної історії.

Велика слава та загальна увага людська, що її притягав до себе подвигами свого благочестя преподобний Йов, спонукали його залишити Дубенський монастир. Праведник хотів мати свідком своєї побожності єдиного серцевідця-Бога. А Господь наготовив Своему угодникові інше місце для служіння православної Церкві в нових, небезпечних обставинах. Польська шляхта, латинники-єзуїти та їх підручні з одурманених або куплених зрадників усіма засобами почали ширити серед українського народу горезвісну унію. Серце стискається від жаху, коли доводиться в історичних документах читати про ті насильства, катування й муки, що їх завдали православному народові Галичини, Волині, Білорусі й Литви, змушуючи його відмовитися від своєї віри й Церкви та пристати на унію, вигадану для слави Рима, на користь Польщі, на шкоду та знищення Русі-України й Білорусі.

Серед таких обставин преподобний Йов схотів укритися в монастирі на Почаївській горі, де саме тоді почалося урочисте, церковне шанування чудотворного Почаївського образу Божої Матері. Почаївські іноки з радістю й широкою любов'ю прийняли преподобного Йова і вневдовзі обрали його своїм ігуменом. Святий подвижник півста років керував монастирем, показуючи чернечому братству добрий приклад невтомної праці та невсипущої молитви. Цілими днями безупинно трудився Преподобний: своїми руками садив дерева, доглядав їх, будував греблі, копав ставки й криниці, які й понині збереглися в Почаєві. Вночі він усердно, на колінах молився. По три дні, інколи на цілий тиждень він сходив у кам'яну печеру і там, на самоті, в сльозах молився за світ, за Церкву й побожний свій народ, мучений за протцівську віру православному.

Разом з відомими своїми земляками, синами Галицької землі: палким народолобцем Іваном Вишенським, Йовом Княгиницьким, Ісаїєю Копинським, преподобний Йов з монастиря писав листи, поучення, бодрячи віру й Церкву православному.

Сто літ прожив цей угодник Божий. За сім днів він сказав засмученим духовним своїм дітям про наближення своєї кончини. 28 жовтня 1651 року преподобний Йов відправив останню літургію, попрощався з братією і мирно перейшов у вічність.

Довголітній провід преподобного Йова був дуже корисним для Почаївського монастиря. Святим життям своїм праведний ігумен прихилив до себе й до монастиря увагу та щирість щедрих фундаторів Почаївської обителі та всіх православних людей. Ця щира прихильність і побожна пошана до преподобного Йова живе й нині в серцях нашого православного народу.

Сім літ і десять місяців лежало в землі тіло Преподобного, поки Господеві було угодно відкрити славу Святого. Нетлінні моці преподобного Йова були відкриті, при величезному здвигові народу, київським митрополитом Діонісієм Балабаном 28 серпня 1659 року. З того часу побожні віруючі люди і досі безупинно йдуть з щирою молитвою до гробу Божого Праведника в Почаївській Лаврі.

За Дубном уже чувається близькість Почаївської святині. Ще далеко, далеко до Лаври, а в прозорому осінньому повітрі, вповита імлістим серпанком, вона мерехтить, неначе пливе в небесній блакиті. Прекрасна гармонійною єдністю своєї будови, велична розмірами, Лавра притягає до себе всю увагу, приваблює своєю красою ще більше, коли наближати до неї.

8 вересня вже поплудні чудові лаврські дзвони сповістили Почаїв, лаврське братство та задалегідь прибулих богомольців про приїзд на свято преподобного Йова священноархімандрита Лаври, Архієпископа Львівського і Тернопільського Макарія. Коло святої або великої брами Владика зустріли представники Духовного Собору Лаври, хор і богомольці. Звідси Владика в архієрейській мантиї «со славою», при співі храмового тропаря, вийшов на галерею великої Успенської церкви. Біля самих сходів Владика зустріли з хрестом о. Намісник Лаври архімандрит Йосиф та старше лаврське братство.

Після привітального слова о. Намісника, Владика священноархімандрит нагадав лаврському братству про велике значення Почаївської святині в усьому православному світі й закликав іноків завжди пам'ятати заповідь Христа Господа: «Тако да просвітитесь світ ваш пред чоловіки, яко да видять ваша добрая діла і прославять Отца вашего, іже на небесіх» (Мф. 5, 16).

У храмі, після звичайної молитовної зустрічі, з уставним многоліттям, Архієпископ поклонився лаврським святиням: Стопі Божої Матері, Її чудотворному Почаївському образу, а в печерній церкві — мощам преподобного Йова, ігумена і чудотворця Почаївського.

Пізно ввечері того ж 8 вересня до Лаври прибув на богомільля Преосвященний Феодосій, Єпископ Чернівецький і Буковинський. Таким чином, у лаврському святі взяв участь собор трьох архієреїв: Архієпископ Макарій, Єпископ Феодосій і Єпископ Никодим — старенький владика, що проживає в Лаврі на спокої, віддавши цій святині все своє життя.

Богомольці потроху все прибували. Ось іде група душ з десять. Проминули святу браму, поміж продавців з образами, хрестиками, дешевими, зате в барвистій обгортці, цукерками тощо, вони наближаються до сходів на святу гору, на галерею. Беруться по сходах вгору, покидаючи долі життєві турботи, біду й клопіт. Ясніші робляться в них, спокійніші обличчя... Відразу, як зійти на галерею, праворуч на стіні великий образ Христа Спасителя, що простягає руки до скривджених, обтяжених життям людей. Під образом слова вічного обітвання: «Прийдіте ко Мні всі труждаючіся і обремененні, і Аз упокою ви» (Мф. 11, 23). Прочани вийшли по сходах і відразу стають на коліна в щирій молитві перед цим образом Спасителя. Неначе на цій горі з білими мурами прекрасного, величезного храму, з великими святинями, з безмежними краєвидами Божої краси, в нашій, трохи сумовитій восени, природі, тут неначе інша атмосфера.

Так, віруюча душа знаходить тут потрібну для неї чисту атмосферу широкій молитви. Заради того, щоб відсвіжити свою душу, щоб

зміцнити совість молитовним єднанням з Небом, приходять у такому мно́жестві богомольці на почаївські свята.

Уже темніє на дворі, але прочани із своїми клуночками, не дбаючи за нічліг, ідуть до великого Успенського храму. Напівтемно у великій церкві. Біля головного входу, праворуч Стопа Пречистої, що про неї ще в дитячі роки розповідала нам народна пісня:

«На тій скалі стопку знати,
Де стояла Божа Мати.
Там воду беруть,
Всім вірним дають».

Богомольці насамперед вклоняються до Стопи Пречистої.

У церкві та сама побожна, молитовна атмосфера. Скрізь, по всій церкві, куди тільки глянути, на колінах моляться люди. Це — стихія віри, це — дивне чудо молитви, таке просте, зрозуміле кожному, кому відомий досвід віри, хто дихає чистою атмосферою молитви. «Прийди і виждь», — сказав колись один апостол другому у відповідь на сумніви щодо особи Христа Спасителя (Йоа. 1, 45—46). Треба самому пережити досвід віри, треба самому пізнати святу насолоду молитви, щоб їх оцінити, пізнати їх справжню, безмежну вартість.

Чинно, уставно йде нічне богослуження. Співають на обидвох крилосах, з канонархами. За правим крилосом збоку увесь час, ні на хвилину не спиняючись, ідуть, ідуть богомольці до образу Богоматері. Наблизившись, кладуть поклони старі й молоді, чоловіки й жінки, підлітки й діти, підходять і цілують образ Пречистої, спираючись руками на мідну дротину коло ікони. В густих сутінках церкви здається, немаче кожен богомолець руками обіймає небесну Матір свою та Її Божественну Дитину.

Кінчається служба. Ще поменшало світла в храмі, але скільки його в кожній душі! Обидва крилоси разом співають молитву до Богоматері чудовим почаївським напівом: «Непроходима врата»... З височини іконостасу сходить чудотворний Почаївський образ Божої Матері. Всі богомольці підходять вклонитися великій святині. Без метушні, в порядку, але тісно один до одного ідуть люди, в ці хвилини почувуючи себе дійсно ближніми між собою, братами, сестрами, дітьми одної Небесної Матері...

У такій молитовній атмосфері проходить почаївське свято. Хоч коли прийдеш до лаврських храмів, завжди в них люди моляться, прославляють Господа Бога, вклоняються Пречистій Богоматері, величають преподобного Йова Почаївського.

Святкування в Лаврі почалося 9 вересня пополудні. О третій годині, після малої вечірні в печерній церкві, моці преподобного Йова були урочисто перенесені з церковною процесією, при участі всіх трьох владик, до великої Успенської церкви. Тут для святих мощей було наготовлено підвищене місце посеред храму під високим білим балдахіном. Мала вечірня закінчилася урочистим акафістом Преподобному. Після коротенької перерви почалася торжественна архієрейська всеночна, що закінчилася близько півночі.

Незабутнє враження залишає урочисте перенесення мощей Преподобного до великої церкви на день свята. Немов би знову і знову,

щороку повторюється обрiтєння мощей Преподобного. Преподобний iгумен знову стає на молитви в храмі своєї обителі серед тих, кого він придбав своїми молитвами, своїми праведними трудами для Бога, для вiчності.

Скільки народу щороку приходить у цей день до Лаври для молитовної зустрічі з Праведником Божим перед престолом Бога живих! Ось-ось минає вже триста років після блаженної кончини Преподобного, а він і нині як живий, як найвищий, найвитриваліший авторитет. Бо для цих людей, для їх віри й молитви немає грані поміж земним і небесним. Для них небесне так само реальне, як земне; для них обидві ці сфери, взаємно переплітаючись безліччю зв'язків, становлять одне величезне, вічно оновлюване, безмежне й безконечне життя.

Після урочистої Служби Божої на саме свято, мощі преподобного Йова при співі молебня були обнесені довкола великої церкви і знову поставлені в печерній церкві.

Увечері 10 вересня, з нагоди наступаючого свята Усікновення глави Йоана Хрестителя, була відправлена архієрейська всеночна, а в день самого свята — урочиста літургія.

Святкування закінчилося 12 вересня в день пам'яті св. Александра Невського. Розходилися богомольці. Вклонившись ще раз лаврським святиням, від'їхали, супроводжувані торжественним дзвоном, Владики.

Величне лаврське уставне богослуження в дні свят супроводжувалося натхненими проповідями Архієпископа Макарія, Буковинського Владики Феодосія та видатніших проповідників з прибулого до Лаври на празник духовенства.

Лаврське свято було празником молитовного єднання віруючої людності різних місцевостей Крем'яччини, Волині, Галичини. В цьому велике неоціненне значення Почаївської Лаври, покликаної в наш час продовжити славну традицію живого джерела релігійної єдності всього нашого народу в його предковичній святині — Православній Церкві.

Це було свято віри, гостина молитви. Не було тут ні забав, ні видовищ, ні ласощів. Люди харчувалися всухом'ятку, здебільшого самим хлібом. Сюди вело їх віруюче серце і вони поверталися духовно втішені і насичені.

Народу на святі нині було менше, ніж торік. Але яка велика була віра усердних богомольців, яка висока їх щирість до Преподобного, яке глибоке їх релігійне почуття! Хвилини, що їх переживає християнська душа на Почаївській горі в живому молитовному єднанні з Божим Праведником, Преподобним Йовом, ніколи не заглядяться в пам'яті. Вони дорогі для кожної душі, бо в житті їх так мало, повторюються вони так рідко...

И. МАКСИМКО

Пам'яті Івана Вишенського

Чотириста років відділяють нас від появи на світ письменника-публіциста Івана Вишенського — цього темпераментного критика всього суспільного зла, полум'яного борця за правду, невідступного судді всіх гнобителів народу.

Біографічні відомості про цього, на свій час, дуже великого письменника у нас зовсім недостатні. Невідома нам навіть дата народження письменника. Більшість дослідників схиляються до припущення, що Іван Вишенський народився між 1545—1550 рр., а не між 1538—1540 рр. Невідомо також, з якого оточення вийшов Іван Вишенський. Знаємо лише, що він родом із Судової Вишні, в Дрогобицькій області. В кінці 70 рр. XVI століття Іван Вишенський, в розквіті сил і дарувань, опинився на Афоні в монастирі, як інок «Іоаннъ зъ Вишнѣ».

Проте, це був чернець, широко відомий на Україні. Львівські братчики для боротьби з «латинниками» не раз запрошували Івана Вишенського повернутися на свою батьківщину. Александрійський патріарх Мелетій теж звертався до Івана Вишенського з порадою вернутися на Україну. В 1604 році прибув Іван Вишенський спершу в Угорники до свого давнього приятеля Йова Княгиницького, а потім до Львова. Львівські братчики просили Івана Вишенського пристати до братства, збільшити кількість стовпів православія. Іван Вишенський категорично відхилив пропозицію братчиків, сказавши, що «досить буде і вас, стовпів неотесаних» і пішов спочатку до Унівського монастиря, а потім до щойно заснованого Манявського скиту, до Йова Княгиницького. Львівські братчики образились і в особі свого керівника Юрія Рогатинця докоряли Іванові Вишенському, погрожували, пропонували негайно вернутися до Львова, щоб бути проповідником львівського братства.

Погрози Юрія Рогатинця не мали ніякого впливу на Івана Вишенського. Пробувши ще деякий час на Україні, Іван Вишенський в 1606 р. повернувся знову на Афон, де й жив замурований у печері до смерті. Точно невідомо, коли й помер Іван Вишенський. В 1621 році він ще був живий, а в 1633 році один чернець Афонського монастиря в листі до львівського міщанина Золотоуцького згадує про Івана Вишенського як про покійного.

От приблизно і все, що нам відомо про життя цього суворого аскета, талановитого письменника кінця XVI і початку XVII століття. Правда, знаємо також, що Іван Вишенський написав до 20 творів-послань: «Извѣщеніе краткое о латинскихъ прелестехъ»; «Писаніе до всѣхъ обще въ Лядской земли живущихъ»; «Писаніе ко утекшимъ

отъ православное вѣры епископомъ»; «Книжка Іоанна мниха Вишенского отъ святаго Афонскаго горы въ напаминаніе всѣхъ православныхъ христіанъ», куди увійшли такі нові твори, як «Обличеніє діавола — міродержца», «Порада», «О еретикахъ», «Загадка філософомъ латинскимъ», «Слѣдъ краткій», «Новина», «Краткословный отвѣтъ» (П. Скарзі); «Зачипка мудрого латинника зъ глупимъ русиномъ»; «Посланіє стариці Домнікії»; «Посланіє львовскому братству и Іову Княгиницкому»; «Позорище мысленное» та ін.

Усі ці твори писані між 1588—1615 рр. А це період у житті України, особливо її західних областей, дуже сумний. Після люблинської унії 1569 року (саме тоді Іванові Вишенському було 25—30 років) польсько-шляхетська олігархія особливо провадила наступ на весь народ і, в першу чергу, на українське селянство. Селянство Польщі стогнало від нечуваного гніту з боку польської шляхти. Навіть такий стовп реакції, як єзуїт П. Скарга мусів визнати, що «немає держави, де б піддані й хлібороби були так пригноблені, як у нас, під безмежною владою шляхти. Розгніваний землянин (поміщик) чи королівський староста не тільки відбере у бідного хлопа все, що в нього є, а й самого вб'є, коли схоче і як схоче». Українське панство в експлуатації селян ніяк не відставало від польської шляхти. Панщина на Україні щораз поширювалась. Польська і українська шляхта, об'єднавшись, повела наступ і на козацтво. В реєстрові козаки попадали тільки заможні, а решта підпадали покріпаченню. Посилився наступ польської шляхти і на українські міста, які щораз більше заселялися польськими та німецькими міщанами, а українське міщанство обмежувалося в правах.

Певна частина української шляхти полонізується, католичиться, приймає не лише польсько-шляхетську культуру, але й польську релігію та звичаї.

Польський уряд, опираючись на українську покатоличену шляхту, провадить наступ на український народ, щоб його сполонізувати й покатоличити. З цією метою посилюються утиски на українську мову і на православну релігію. Цим національно-релігійним гнітом малось на меті також розірвати кровні зв'язки з братнім російським народом.

Український народ усякими засобами провадить боротьбу з польсько-шляхетським гнітом. Здіймаються повстання в різних місцевостях України; кращі сини українського народу ставлять запеклий і завзятий опір польсько-шляхетським намаганням. Відомо, що велике повстання 1594—1596 рр. було криваво задавлене і польський уряд вкупі з папою римським, при підтримці ренегатів з православної Церкви, оголосив в 1596 р. лихозвісну церковну унію, до якої силоміць примушували український народ.

Шалений наступ польської шляхти та її прибічників, войовничий наступ латинників викликав загострену боротьбу всього пригнобленого українського народу. Підіймалося на боротьбу і опір все здорове, сильне. В цій запеклій боротьбі, як не перше, то одне з перших місць належить Іванові Вишенському, найбільшому на той час українському публіцисту-полемісту, захисникові народних прав. Уся творчість цього полум'яного трибуна пронизана ідеєю боротьби з польсько-шляхетським та церковно-католицьким гнітом і відбиває всі основні суспільні перипетії того часу.

Насамперед слід сказати, що Іван Вишенський суворо картав царів та королів. Найбільше обурювало Вишенського, що ці деспоти,

гнобителі народу ще називали себе «помазанцями Божими», тоді, як на ділі вони, за твердженням Івана Вишенського, — слуги диявола. «Если хочеш королем быти, — говорить диявол мандрівцеві, — обѣщайся мнѣ на офіру в геену вѣчную, я тобѣ и королевство дам». Ще яскравіше висловився Іван Вишенський в творі «Краткословному отвѣтѣ» Петру Скарзі. Тут публіцист нагадав читачам біблійне оповідання про трьох отроків, укинутих з наказу царя Навуходоносора в гарячу піч. І тут же недвозначно розшифрував, що під Навуходоносором треба розуміти польського короля; під трьома отроками — «убогих русинцев», які не захотіли слухатися ні короля, ні папи римського, а під розпаленою піччю — всі ті «бѣды, скорби и гоненія», яким піддає польський король «убогих русинцев».

Від трохи прихованого розкриття алегорії Іван Вишенський переходить до одертої гострої сатири на всі звичаї польського короля та його двору. Сатирик з великою силою і пристрасним темпераментом викриває хабарництво, розпутство і свавілля всіх придворних, починаючи з короля і кінчаючи його секретарями. Надзвичайно гнівно засудив Іван Вишенський всю панівну верхівку польської держави в «Писаніи до всѣхъ обще, въ Лядской земли живущихъ». Власне, ця найбільша праця Івана Вишенського є обвинувальний акт всій польській, литовській і українській шляхті, всім тим, що «безфрансуливаю жизнь» ведуть, всім головним винуватцям зла. «Ознаймую вам», писав Вишенський, «народу русскому, литовскому и лядскому», — «якъ земля, по которой ногами вашими ходите и въ ней же въ жизнь сію рожденіємъ произведени есте и нынѣ обитаете, на васъ передъ Господомъ Богомъ плачеть, стогнеть и вопіеть, просячи Сотворителя, яко да пошлетъ серпъ смертній, серпъ казни погибельные, яко же древле на содомляны, и всемирного потопу, который бы васъ выгубити и искоренити — яко да не скверните больше оную антихристовымъ безбожчымъ невѣріємъ и поганскимъ, нечистымъ і несправедливымъ житіємъ вашимъ — могл... Где бо нынѣ в Лядской земли вѣра, где надежда, гдѣ любовь, где правда и справедливость суда?... Не все ли превратися въ паче всѣхъ языкъ нечистыхъ нечистѣйшее житіе и безвѣріе?... Нѣсть мѣста цѣлаго отъ грѣховного недуга: все струпь, все рана, все пухлина, все гнильство, все огонь пекельный, все болѣзнь, все грѣх, все неправда, все лукавство, все хитрость, все коварство, все кознь, все лжа, все мечтаніе, все сѣнь, все пара, все дымъ, все суета, все тщета, все привѣдѣніе — суще ж нѣсть... Все смертоносный грѣх, все пекломъ, адомъ і геенною вѣчною смердить»...

Такою ж критикою та осудом дихають і інші твори Івана Вишенського. Князі світські, духовні, взагалі вся шляхта для Івана Вишенського — найлютіші вороги людства. Він викриває їхній паразитарний образ життя, шумні бенкети, пишні виїзди магнатів в супроводі «высоконогихъ и низкосытыхъ слугъ», «гайдуковъ», «жолнѣровъ».

Викривальна критика панства іноді в Івана Вишенського набирає яскравого соціального значення. З цих позицій особливо цікаве «Писаніе ко утекшимъ отъ православной вѣры епископомъ», де Вишенський методом протиставлення життя багатих і бідних, життя панів і їхніх слуг дав просто страшну картину життя трудівників.

«Не ваши милости ли», допитував І. Вишенський єпископів, що перейшли на Унію, «алчних оголоднѣваете и жадными чините бѣд-

ных подданных, также образ Божий, што и вы, носячихъ... Сами и съ своими слуговинами ся прекормлюете; оныхъ трудъ и потъ кровавый, лежачи и сѣдючи, смѣючися и граючи, пожираете, горелки препущающие курите, пиво трояковыборное варите и в пропасть несытнаго чрева вливаете; сами и съ гостми ся своими пресыщаете, — а сироты церковные алчут и жаждут, а подданные бѣдные и своєю неволи рочного обходу удовлѣти не могут, съ дѣтми ся стискают, оброку собѣ уймуть, боячися, да имъ хлѣба до пришлого урожая дотянуть... изъ оборы конѣ, волю, овцѣ, у бѣдныхъ подданныхъ волочите, дани пѣняжные, дани пота и труда, отъ нихъ вытѣгаете, отъ нихъ живо лупите, обнажаете, мучите, томите, до комягъ и шкутъ безвременно, зимою и лѣтомъ, в непогодное время, гоните, а сами, як идоли, на одномъ мѣсцу присѣдите или, если и трафится того трупа оидолотворенного на другое мѣсце перенести, на колыскахъ, якъ бы и дома сѣдючи, бескорбно преносите, — бѣдные подданные и день и ночь на васъ ся трудятъ, мучатъ, вырванцовъ вашихъ, вамъ предстоящихъ, фалюедями, утрфинами и кармазинами одѣваете, да красноглядствомъ тыхъ слуговинъ око накормите, — а тые бѣдные подданные и простоѣ сержки доброѣ, чимъ бы наготу покрыти могли, не мают; вы ихъ пота мѣшки полны грошми золотыми, талярами, полталярки, орты, четвертаки и потройными напыхаете, сумы докладаете... а тые бѣдници шелога, за што соли купити, не мают...

Тут критика звичаїв та способу життя епископів, духовних магнатів переростає під пером Вишенського в критику кріпосництва. З того, як він описує різні селянські повинності, виходить, що Вишенський осуджував і патріархальну панщину («до комягъ і шкутъ безвременно, зимою и лѣтом, в непогодное время, гоните...») і нову, характерну для епохи розвитку торговельних зв'язків і грошового обігу, форму експлуатації — грошовий оброк, «дани пѣняжные, дани пота и труда».

Даремно вважають пани, що знатність походження дає їм право, експлуатувати «підданих». «Всі рівні перед Богом». Думку цю Вишенський не раз висловлює в своїх творах. «А што жъ ти большей надъ другихъ челоуѣкъ о собѣ розумѣши или что ты больше отъ другихъ собѣ вмѣстити мнимаеши?» — писав Вишенський в «Порадѣ», звертаючись до дворянина, гордого благородством свого походження: «Не земля ли ты отъ землѣ, яко и сиромыхъ убогий і голый? Не духъ ли въ тобѣ, оживлячій того, трупа, яко и убогого? Не голова ли в тебе на томъ же мѣстцю стоитъ, што и убогого? Не очи ли, слухъ, вкусъ, ноздри, руки, ноги, въ том же порядку розсажены, што й убогого? Не губа ли, зубы, языкъ, горло въ тых же границахъ стримить, што и у убогого? Не сердце чи, чрево, утроба, слезень, кишки и прохоль въ тобѣ ся находятъ так же, яко и въ убогого? Не смерть ли тебе погонеть, также и убогого?... Что о собѣ велемудруеши? Что ся возносиши? Что ся хвалиши? Что ся, як порхавка, надымаеши?»...

Іван Вишенський чудово розумів, що римо-католицька Церква діє в найтіснішому контактi з польським королем та польською шляхтою. Звідси і та одверта нехiть до римо-католицької Церкви з її місіонерами і єзуїтами — натхненниками польської колоніальної політики. Саме слово «єзуїт» Іван Вишенський часто вживає як лайливе слово, а до нього додає ще й такі епітети, як «четверорогатые исусоругатели», «машкарники», «вшетечники» та інші. Ще до лихозвісної церковної унії 1596 р., десь у 80 роках Іван Вишенський повчав своїх земляків в посланні «Извѣщеніе краткое о латинскихъ прелестѣхъ», що

«латинники» погразили «во лжи поганской, гордости, власти, славѣ, богатствѣ и любви свѣта сего». Уже тоді Іван Вишенський застерігав усіх, щоб стереглися як вогню єзуїтів та їх агентів, бо це вони хочуть, за допомогою польської влади, позбавити «русинів» усякого «пространства в жизни ихъ», виключити їх із «цеховъ ремесническихъ», обмежувати «в купляхъ и торгахъ», замикати їх церкви, утискувати їх всякими «бѣдами и досадами», а якщо вони все ж «своей христіанской вѣры отступити и папѣ идолопоклонитися» не захотять, — саджати їх у темниці, катувати, безчестити і навіть убивати «в ім'я найсвятішого папи».

Іван Вишенський, викриваючи облудність панської політики, водночас звертався і до тих, хто «готов підлістю укрити лоб», хто цурається своєї православної віри і піддається «латинникам», хто не щиро служить народові, хто на свою працю духівника дивиться лише як на засіб до збагачення.

«Да прокляти будутъ владыки, архимандрити і игумени, которіе монастирѣ позапустѣвали і фолварки собѣ зъ мѣст святыхъ починили... Кирила Терлецького, єпископа Луцького і Острозького, одного з ініціаторів церковної унії, відомого своєю скандальною поведінкою, Вишенський обвинувачував навіть в убивстві з метою грабунку.

«Не днесъ ли каштеляны, дворяны, жолнѣрми, воины, кровопроливцами, прокураторми, корчмарами, купцами, медвѣдниками, а утро — попами, а поутру — бискупами, а поутру утрешнем — арцибискупами починалися есте?» — писав Вишенський єпископам, маючи на увазі їх соціальне становище до постриження і швидкість, з якою вони, діждавшись королівської номінації на якусь вакантну кафедру, одну спеціальність міняли на другу.

«Не ваши милости ли того ради и бискупства докопалися», — догадувався Вишенський про таємні причини, які спонукали цих «жовнѣровъ и медвѣдников» міняти «алтембасовий копенякъ» на єпископську мантию, «яко да сокровище большее имѣней, маетность, скарбовъ пѣняжныхъ и прибытковъ в церкви божой найдете, слугъ личною двояко и трояко, нежли перво есте мѣли, умножите, славою вѣка сего коронуєте ся, въ достаткахъ безпечальныхъ и роскошныхъ, як в маслѣ, плаваете...»

Способи, якими ці вчорашні «дворяны» добивались єпископського сану, також не були тайною для Вишенського: не «пастирськи», «от Бога званієм и народним избранієм», входили вони, за словами Вишенського, у вівчарню, але «злодѣйски, лжею, куплениною і заслугою мирскою» — «для згубы, а не для спасенія овецъ»...

Такий рішучий засуд духівників-кар'єристів пояснюється ще й тим, що з кінця XVI століття заводяться порядки призначення від короля на вакантні посади в церквах та монастирях, а не виборів, як було перед тим. На посади церковні стали йти люди не з покликання, а для вдоволення своїх економічних, егоїстичних потреб. Проф. О. Огоновський — один із знавців історії Церкви на Україні — підкреслював: «їх приманювали багаті добра церковні, проте бувало таке, що ще за життя старенького владыки шляхтичі, хочаби захопити церковне майно, били чолом кородеві, молили сенаторів, ба, давали їм і гроші, щоб легше по смерті єпископа могли займати його місце в єпархії.»

Серед активних борців проти церковної унії 1596 року Іван Вишенський посідає найперше місце в XVI і XVII ст. Головне, що Вишенський

мав цілковиту упевненість в тому, що унія рано чи пізно, але зазнає поразки; що народ ніколи не підкориться папському насильству; що народ буде боронитися від цього зла, бо для нього це не просто зміна віри, а національно-релігійне поневолення. Ось чому Іван Вишенський з таким гнівом і силою нападає на уніатів, а особливо на зрадників батьківщини — на митрополита і єпископів, «утѣкшихъ отъ православное вѣры»: «Не надѣйтеся, папы римские, кардиналы, арцибискупы, бискупы и всякое лживое священство латинского почту! Не надѣйтеся, власть мирская и всякое предложество, и всякъ послушникъ папы римского, якъ зъ вами ни въ чом ся соглашати православные не хошуть и папѣ поклонитися не изволятъ. Не надѣйтеся нымѣ, не надѣйтеся завтрію, і въ придушее и во вѣки вѣковъ. Аминь».

Пророцтво Івана Вишенського здійснилося в нашу вже добу. Назавжди об'єднаний український народ, визволившись від німецької окупації, дякуючи перемогам героїчної Радянської Армії, прийшов і до релігійного об'єднання. Переважна частина священників-патріотів Західної України здійснила віковичну мрію віруючого українського народу і скинула з себе папське ярмо.

Сьогодні, згадуючи велике для свого часу ім'я Івана Вишенського, ми, зрозуміла річ, не все від нього приймаємо, не всі його погляди поділяємо. Чимало з його думок належать історії. Проте, в спадщині Івана Вишенського є такі риси, що живі й понині. Непохитна віра в свій народ, палкий заклик до визволення, нищівна критика ворогів народу, до якої б вони масті не належали, все це робить Івана Вишенського і нашим сучасником. Не випадково постать Івана Вишенського цікавила і цікавить багатьох дослідників, поетів. Слушно писав Іван Франко в своїй монографії про Івана Вишенського, що «ми бачимо їх хибі і помилки, але разом чуємо в них силу і енергію, яка нас освіжить мов у літі при роботі вода студененька».

Нехай же нам постать Івана Вишенського світить і в наші дні і намагає нас на ще більшу любов до Батьківщини, до свого народу, до чесної і відданої праці на користь побудови кращого, справедливого суспільства.

І. ГРИНЬКЕВИЧ

Протопресвітер Костельник Гавріїл

„Непомильність“ папи і римської Церкви (Продовження)

Греки не дійшли до такого виспеціалізованого погляду на Євхаристію, і не могли дійти до нього, бо їхня вдача не тягнула їх тим шляхом. Якже в Євхаристії може бути цілий, живий і прославлений Христос, коли в Євхаристії тіло Христове «ломиться», кров «проливається», а прославлений Христос уже не вмирає, Його тіло не ломиться і кров не проливається? В Євхаристії може бути тільки такий Христос, яким Він був на хресті (отже, ще не прославлений), і вже мертвий, бо тіло і кров аж тоді можуть стати поживою для іншого, коли вони вже відділені від душі.

Але якже ж римська Церква могла б відступити від своїх новостей, коли вона саме тими своїми новостями, своїми видумками, хотіла і хоче дати грецькій Церкві і самій собі доказ, що вона є «учителькою всіх Церков» і «непомильною учителькою»? Хоч якась її новість і не є догмою, то вона, та новість, має і такий свій бік, яким нерозривно в'яжуться з догмою, як ось бачимо на причасті вірних тільки під одним видом.

Ні причастя вірних тільки під одним видом, ні целібат духовенства, ні латинська мова в богослуженні в римській Церкві не є догмами, однак, римська Церква так відноситься до них, начеб це були догми. Латинська мова в богослуженні — це практичний символ монополії римської локальної Церкви в цілій римо-католицькій Церкві; целібат духовенства — це символ її вищості; причастя під одним видом — це символ непомильності її догматики. Якже ж римська Церква могла б відступити від цих своїх спеціальностей? Світські володарі домагалися від тридентського Собору, щоб він, для успішної реакції проти протестантів, дав дозвіл на причастя вірних під двома видами, щоб скасував целібат духовенства і дав дозвіл на живі народні мови в богослуженні, однак, Собор не згодився.

Римська Церква має на совісті розбиття первісної соборної Церкви — в ім'я своїх володарських прагнень. Коли б вона відступила від своїх спеціальностей, якими хотіла показати себе вищою від грецької Церкви, то вона осудила б сама себе!

Тут можемо зрозуміти, чому римська Церква так дуже потребує унії хоч будь-яких марних і нещасних, спантелених відламків від Східної Церкви. Уніати мають їй, а в її очах і світові свідчити, що ось Східна Церква признала слухність римській Церкві та її «непомильність»; а ще до того мають уніати запевнити їй право, що, власне, вона (а не православна Церква) є спадкоємницею всієї традиції Східної Церкви з першого тисячоліття.

Ось такі користі інкасує римська Церква із своєї упертості! А що вона попала в суперечність із своєю первісною традицією, це неважне, дрібне — її адвокати-теологи якось це виглядають!

У дійсності це не дається вигладити. Папа Лев I і Геласій відлучили від Церкви цілу римську Церкву з II тисячоліття за те, що вона причащає вірних тільки під видом хліба.

Папісти стануть боронитися: це ті давні папи говорили проти маніхейів, які засаднично цуралися вина, як гріха; спосіб причастя взагалі не є догма; вислови тих пап не є «ex cathedra».

Але ж ті давні папи мали на думці перш за все цілість, неподільність Євхаристії, і саме з огляду на це вони виключили з Церкви всіх, хто поважився способом причастя розривати цілість Євхаристії. Геласій виразно каже: «ділення одної й тої самої Тайни не може обійтися без великого святотатства».

А чи це сказано «ex cathedra»? Папи Лев I і Геласій висловлювали те, що в цілій Східній і Західній Церкві було від віків здійснене, як незмінний заповіт Ісуса Христа: «Пийте з неї всі». Коли ж папа проголошує якусь нову догму, то він виявляє те, що щойно має бути здійснене в цілій Церкві. Отже, вислови Льва I і Геласія сказані не тільки «ex cathedra», але «ex cathedra» до квадрату! Зрештою, невже, папи, навчаючи всіх вірних у справі св. Тайн, згідно з загальною традицією і ще під загрозою відлучення від Церкви, можуть говорити як приватні теологи, а не як папи,

що виконують свій учительський уряд? То чого ж тоді посилати вірних до папи по чисту і певну правду, коли папа урядує як приватна людина?!

Чи спосіб причастя є догмою? Папи Лев I і Геласій без сумніву вважали своє розуміння Євхаристії «de fide» (за догму).

Старовинна Церква під догмою розуміла постанови вселенських Соборів — без різниці, чи ті постанови відносяться до правд віри, чи до обряду, чи до дисципліни. Таке було первісне значення цього грецького слова; наприклад, читаємо в Ап. Діяннях (16, 17) «догма кайсарос», тобто «постанови кесаря». Все, що вирішив вселенський Собор, було зобов'язуюче й невідкличне, і тільки від природи справи залежало, чи та невідкличність абсолютна, яка ніколи не може перестати зобов'язувати (правди віри), чи тільки релятивна, яка з часом може бути змінена (обряди, дисципліна).

Ми нині під догмами розуміємо тільки абсолютно невідкличні правди віри (цю диференціацію завдячуємо латинській теології). Папи Лев I і Геласій уважали причастя під двома видами за абсолютно нерозривне, отже, це для них була догма в нинішньому значенні слова.

Справді, нинішня римська Церква свій звичай причастя вірних (тільки оплатком) не вважає за догму. Але ж римська Церква відступила від своєї первісної догми, що тіло і кров в Євхаристії утворюють нерозривну цілість, і тут догматична суперечність між римською Церквою в I і II тисячоліттях.

IX

БУЛЛА «Unam Sanctam»

Римські папи, починаючи від Григорія VII, відверто вмовляли світ, ніби вони мають від Бога і світську найвищу владу. Папа Боніфатій VIII видав в 1302 р. буллу «Unam Sanctam», у якій цю претензію пап проголосив за догму. Тому що всяка догма повинна випливати із св. Письма, папа мусів оцю свою, на вершку світської папської власті зроджену, а нині вже зів'язлу, догму якось доштукувати до св. Письма. І, диво дивне, аргументація булли покликається на те місце, де після Тайної Вечері Христос сказав до апостолів: «Але нині, хто має міх, нехай візьме також і торбу; а хто не має, нехай продасть свою одежу, і купить меч.. Вони ж сказали: Господи, ось тут два мечі; а він сказав їм: Доволі» (Лук. 22, 36—38).

Булла «Unam Sanctam» аргументує, ніби ті два мечі мають означати духовну і світську владу папи: «Євангельські слова повчають нас, що в цій Його (Христа) власті є два мечі, а саме духовний і дочасний. Бо коли апостоли сказали: «Ось два мечі тут», тобто, в Церкві, коли це апостоли сказали, то Господь не сказав, що це забагато, тільки що «доволі». Певне, що той, хто заперечує, що в Петровій власті є два мечі, зле вважає на Христове слово, який каже: Поверни меч свій до похви».⁴¹⁾

Справді, Євангеліє згадує (Йоа. 18, 10), що один з тих мечів був Петрів, а римська теологія все Петрове переносить на папу, в якому, ніби, Петро вічно живе. Але Боніфатій VIII присвоїв собі ще якийсь

⁴¹⁾ Dr. Franz Ehrmann: Die Bulle „Unam sanctam“ des Papstes Bonifacius VIII. nach ihrem authentischen Wortlaut erklärt. München 1896. Стр. 28.

чужий меч, бо той другий меч не був Петрів і з певністю не Христовий! Папські пояснення Євангелія, коли йдеться про папську власть, сходять аж на коміку!

Булла «Unam Sanctam» не дозволяє ні на хвилину сумніватися, що Боніфатій VIII хотів проголосити і з усіма формальностями «ex cathedra» проголосив, що папа, на основі св. Письма, має не тільки церковну найвищу власть, а також і найвищу світську власть. На вступі ця булла має згадку «Ad perpetuam rei memoriam» (На вічну пам'ятку), що звичайно виписано на вступі догматичних папських бул чи енциклік. А кінчається оця славетна булла реченням, яке догматизує її зміст: «Porro subesse romano pontifici omni humanae creaturae declaravimus, dicimus et diffinimus omnino esse de necessitate salutis». (Отже, заявляємо, кажемо і визначаємо, що це абсолютно кінечне для спасіння (віроти), що кожне людське творіння, піддане римському архієрею.)

Так папісти й розуміли оцю догму про найвищу світську власть папи, доки папам везло. Іван з Таренту на базельському Соборі говорив, що папа має «iura coelestis et terreni imperii» (права небесної і земної влади). Але відколи папи втратили навіть свою папську державу, відтоді папісти замовкли про цю «католицьку» догму і не люблять, коли їм хтось нагадує її.

Якже ж погоджують папісти буллу «Unam Sanctam» з папською непомильністю? Одні йшли утертим шляхом папістів і доказували, ніби ця булла не є автентична. Ehrmann каже на те: «Однак, такі спроби були ударемнені, коли урядники папського архіву видали вповні вдатну фотографію дуже оспорюваної булли «Unam Sanctam» у «Specimina paleographica ex Vaticani Tabularii Rom. Pontif. Registris selecta et arte photographica ad unguem expressa, Romae 1888».⁴²⁾

Отже, який вихід для папістів?

Вони перекручують зміст булли «Unam Sanctam» і твердять, ніби її ціллю є визначити тільки духовну власть папи, а не також і світську. Ehrmann пише: «Ціль Боніфатія VIII тут не була інша, як доктринальним доказом і догматичним визначенням обов'язок послуху щодо духовної папської власті гостріше пригадати (einzuschärfen) всім людям, які хочуть спастися».⁴³⁾

Папісти мають уже згори складений загальний рецепт, щоб дійти до такого висновку, який їм потрібний. У тій самій буллі вони ділять папу на такого, що говорить, як ученик, чи як звичайна людина, і на такого, що говорить, як папа, як «непомильний» учитель. Natalis Alexander пише: «Боніфатій на вступі і в попереджаючій аргументації свого визначення, що так скажемо, розуміє і викладає св. Письмо, як людина..., а при кінці булли, як архієрей, проголошує науку, вміщену в св. Письмі і в традиції, римською і вселенською Церквою завжди проповідувану, і ставить її як догму для всіх християн».⁴⁴⁾

Nergengöthel висловлюється про буллу «Unam Sanctam»: «Те, що тут визначається, є не що інше, як самозрозумілий послух для папи, як органа християнського принципу, не в чисто світських справах».⁴⁵⁾

⁴²⁾ Там же. Стор. 7.

⁴³⁾ Там же. Стор. 22.

⁴⁴⁾ Цит. Ehrmann, там же. Стор. 37.

⁴⁵⁾ Kath. Kirche u. christ. staadt. Freiburg u. Br. 1872. Стор. 751.

Значить, ніби була «Unam Sanctam» не має претензії на світську власть папи.

Всі ці цитати наводить Ehrmann, а від себе ще додає, що «зміст нашої булли по найбільшій часті не є духовною власністю папи Боніфатія, а крім того є позначки, начеб була також і під формальним поглядом не походила від Боніфатія».⁴⁶⁾ Значить, ніби Боніфатій VIII не відповідає за буллу «Unam Sanctam», хоч її підписав і пустив у світ! Бачите, коли папські теологи боронять папську непомильність, то для них не є зобов'язуючі ніякі закони людського життя!

Пригляньмося текстові цієї булли. Після того місця, де була говориться про «дочасний» меч Петра, що ми вже наводили, слідує далі ось такі слова: «Отже, обидва є у власті Церкви, тобто, меч духовний і матеріальний, але ж цей (матеріальний) має бути уживаний для Церкви, а той (духовний) має Церква уживати: той рукою священника, цей рукою королів і жовнірів, одначе, на наказ і дозвіл священника».

Невже може бути ясніше сказано, що власть королів і жовнірів залежна від власті священника-папи. Далі каже булла: «Адже треба, щоб меч був під мечем і щоб світський авторитет був підданий духовній власті». «Бо коли апостол каже, що нема власті, як тільки від Бога, а що є від Бога, це упорядковане, отже, воно не було б упорядковане; коли б меч не був під мечем і коли б нижчий не був призведений через інший до найвищого».

«Бо, як свідчить правда, духовна власть має установляти світську (temporal) і має її судити, коли б вона не була добра. Так про Церкву і церковну власть свідчить пророцтво Єремії: «Ось я поставив тебе сьогодні над народами і царствами — і як далі слідує».

«Отже, коли світська власть збочить (з правого шляху), то її судитиме духовна власть; а коли збочить нижча духовна власть, судитиме її зверхник. Коли ж найвища (власть збочить), то сам Бог буде її судити, людина не може її судити, як про це свідчить апостол: Духова⁴⁷⁾ людина все судить, а сама не буває суджена ні від кого». «А цей авторитет, хоч даний людині і виконуваний людиною, не є людською, але радше божеською властю, даною Петрові Божим словом, і йому і його наслідникам у тому самому Христі».

«Отже, хто противиться цій власті, Богом так упорядкованій, той противиться Божому розпорядженню, хіба що, як маніхей, уроює собі, що є два принципи, а це осуджуємо як фальшиве і еретичне, бо, як Мойсей свідчить: не в принципах, а в принципі⁴⁸⁾ створив Бог небо і землю». Далі слідує закінчення, яке ми вже наводили: «Porro subesse romano pontifici...».

Нема на світі такого немудрого студента, який розуміє латинську мову, щоб сам від себе, без усякого чужого пояснення, не зрозумів, що в буллі «Unam Sanctam» папа Боніфатій проголосив ось такі догми: В найвищій священній власті з Божого розпо-

⁴⁶⁾ Там же. Стор. 44.

⁴⁷⁾ В оригіналі «spiritualis», ап. Павло тут має на думці духову людину, а папа, як «непомильний» ексегет Св. Письма, зв звичаєм своїх попередників і наслідників, підсуває інше значення, і так натягає Св. Письмо на свою користь.

⁴⁸⁾ В оригіналі тут приходиться латинське слово «principium», яке означає і «початок» і «елемент». Тут має бути «початок», але «непомильний» також і тут підсуває фальшиве значення, щоб поставити на своїм.

рядження, як про це свідчить Св. Письмо, міститься також і найвища світська власть; цю найвищу духовну і світську власть мають римські папи, як наслідники ап. Петра, що одержав її від Ісуса Христа; хто не визнає цих догм, той не може спастися.

Це логічний зміст і ціль цілої булли. А останнє речення («*Potro subesse romano pontifici...*») є виразним і формальним затвердженням («*declaramus, dicimus et diffinimus*») логічного змісту цілої булли та виразним зазначенням догматичної конвенції («*omnino esse de necessitate salutis*»).

Отже, коли папісти твердять, що в буллі «*Unam Sanctam*» тільки останнє її речення треба брати за її логічний зміст і ціль, тобто за догматичне визначення, то глузують з цілої логіки і герменевтики.

Але й останнє речення булли має не такий зміст, який йому папистичні теологи хочуть надати, ніби тут мова про папську духовну власть над усіма християнами; в дійсності тут мова про світську власть папи над «кожним людським творінням», отже, не тільки над християнами, а також і над євреями, магометанами..., над усіма людьми ген на всьому світі.

Так само про це свідчать і історичні обставини, в яких Боніфатій VIII видав свою буллу «*Unam Sanctam*». Не видав він її у спорі з якимись церковними схизматиками, а в політичному спорі з французьким королем Филипом Гарним. Значить, папа хотів своєю буллою «досолити» королям, а не якимсь церковним схизматикам.

Ми не скажемо забагато, коли скажемо, що догма про непомильність папи — це просто провокація для нашої нічишньої наукової свідомості і взагалі провокація для людського розуму. Щоб признати цю догму, треба відректися від розуму в її ділянці, а це дуже розлога ділянка, бо вона обіймає всі історичні і теперішні виступи пап.

Папісти й донині придержуються кінцевого висновку з булли «*Unam Sanctam*» у тому значенні, ніби всі християни є піддані папі.

Папа Пій IX писав 1873 р. до німецького кайзера Вільгельма I: «Я так говорю, тому що вважаю за свій обов'язок говорити правду всім, хоч би й не-католикам; бо кожний, хто прийняв хрещення, належить більш або менш, — я не можу пояснити тут подрібно чому — належить, кажу, більш або менш, папі».⁴⁹⁾

Кайзер Вільгельм I проти цього місця в папському листі запропонував і відповів: «Євангелицька віра, яку, як відомо вашій Святості, я визнаю нарівні з моїми предками та з більшістю моїх підданих, не дозволяє нам признавати в наших зносінах з Богом (ішого посередника, крім Господа нашого Ісуса Христа)».⁵⁰⁾

Достоевський слушно дивується тому, що римська Церква викляла всіх еретиків, протестантів, схизматиків, а водночас уважає їх за своїх підданих. помилявся Достоевський тільки в тому, ніби це нова думка в римській Церкві. В дійсності це думка і так

⁴⁹⁾ Цит. Полное собрание сочинений Ф. М. Достоевского. Изд. VIII. Томъ IX. С. — Петербургъ 1906. Стр. 338.

⁵⁰⁾ Там же. Стр. 339.

тика всіх пап з II тисячоліття, відколи римська Церква виступає то як Церква, то як держава. Єретиків римська Церква викляла як Церква; але ж як держава, вона вважає їх і далі за своїх підданих. Аргументацію цієї подвійності подала булла «Unam Sanctam». Отже, дух тієї булли таки вічний у римській Церкві.

X

ДОГМА ПРО НЕПОРОЧНЕ ЗАЧАТТЯ ПРЕЧ. ДІВИ МАРІИ

Папа Пій IX в енцикліці «Ineffabilis Deus» проголосив 1854 р. догму про непорочне зачаття Преч. Діви Марії. Випадало б, щоб, коли не ціла Церква, то бодай римська, та «мати й учителька всіх Церков», впродовж усіх віків мала свідомість цієї, ніби об'явленої, правди віри. Однак, історична правда така, що римська Церква аж до XII ст. постійно і безперервно вірувала і проповідувала, що Преч. Діва була зачата в первородному грісі, а безгрішно був зачатий тільки сам Ісус Христос.

Класичним свідком на те є св. Тома з Аквіну, чоловічий теолог римської Церкви. Ось що він пише про нашу тему: «Здавалося б, що вільно святкувати зачаття нашої Пані. Бо якщо не вільно, то не задля чогось іншого, як тільки тому, що вона була зачата в первородному грісі. Але ж вона не була зачата в первородному грісі, як видно з того, що Блаж. Діва була створена, щоб спеціальним способом була домівкою Бога. Отже, вона повинна була бути спеціально підготовлена до того. Однак, вона не була спеціально підготовлена щодо тіла, бо була зачата через змішання статів; також і щодо душі ні, бо й про інших читаємо, що вони були освячені в утробі; отже, остається, що вона була спеціально підготовлена для вільності від первородного гріха, і тому вільно святкувати її зачаття.

«Однак, проти цього є, що тільки самому Христові приписується (у Св. Письмі) той привілей, що Він без гріха зачатий. Отже, це не приналежить Блаж. Діві, і так не вільно святкувати її зачаття».

Навівши рації «pro» і «contra», за своїм звичаєм, Тома так розв'язує проблему: «Блаж. Діва була зачата в первородному грісі..., однак, віруємо, що вона освячена в утробі, перед народженням.... Римська Церква і многі (plurimae) інші приймають, що зачаття Діви було в первородному грісі, і не святкують свята Зачаття. Тому того свята не можна відносити до Зачаття з титулу зачаття, але радше з титулу освячення. Отже, не треба святкувати Зачаття з тієї причини, ніби Богородиця була зачата без первородного гріха».⁵¹⁾

Що тільки Ісус Христос зачатий без первородного гріха, а Пречиста Діва зачата в первородному грісі, це була наука бл. Августина, який у I тисячолітті мав дуже великий вплив на римську і взагалі латинську Церкву, як також наука св. Амвросія, св. Фульгентія, Беди, Алкуїна, Ансельма, Бернарда з Клерво. Тож і не дивно, що й папи визнавали ту саму віру. В цьому зміслі висловлюються: Інокентій I, Геласій, Лев I, Григорій I. Інокентій II, Інокентій III, ще й Інокентій V (1276 р.).

⁵¹⁾ Quodlib. VI, 2, 5. Так само назває Тома про те в своєму головному творі „Summa Theologiae“.

Текстів подостатком подає Гетте в своєму творі «Єретичество папства».⁵²⁾ Проповідна їх думка така, що всяка людина, зачата звичайним способом, як каже Тома з Аквіну, «через змішання статтів», унаслідковує первородний гріх, отже, і Преч. Діва унаслідувала його, а вільний від первородного гріха тільки сам Ісус Христос, що був зачатий від Св. Духа. Деякі папи виразними словами говорять, що Преч. Діва була зачата в первородному грісі. Інокентій II (*Sermo in Assumpt.*) каже: «Преславна Діва була зачата в грісі, але зачала свого Сина без гріха». Інокентій III (*Sermo in Assumpt.*): «Ева була створена без гріха, одначе, зачала в грісі; а Марія була зачата в грісі, одначе, сама зачала без гріха».

В латинській Церкві стали говорити про непорочне зачаття Преч. Діви Марії щойно десь у XII ст. Коли лонські каноніки задумали відсвяткувати в своєму костелі празник зачаття Пресв. Діви, Бернард з Клерво написав до них письмо, в якому доказував, що Преч. Діва була зачата в грісі (*Epist.* 174, *ad Can. Lugd.*). Бернард каже, що думку про непорочне зачаття Преч. Діви можна б доказувати тільки з покликком на те, що Преч. Діва зачата від Св. Духа. Але ж, каже він, «така аргументація не чува на, і говорячи язиком Церкви, що є завжди непомильний, я тверджу, що вона зачала, одначе, сама не була зачата від Св. Духа».

Пій IX у своїй енцикліці «*Ineffabilis Deus*» не міг покликатись на старших пап, які навчали про непорочне зачаття Преч. Діви, як на Сикста IV (1471—1484), який вперше помістив свято «Зачаття Анни» в римському місяцеслові, на Павла V (1605—1621), Григорія XV (1621—1623) і Александра VII (1655—1667).

Якже ж могла статись така метаморфоза в римській Церкві?

До XII ст. римська Церква тим способом стояла в опозиції до грецької Церкви щодо культу Богородиці, що не одобрявала свята «Зачаття Анни», яке грецька Церква в себе завела. Тим Рим хотів зазначити свою вищість та своє право на самостійність у творенні догм.

Коли ж на Заході виникла думка про непорочне зачаття Преч. Діви Марії, папи зразу не могли зорієнтуватися в колосальних вартостях, якими оця думка могла прислужитись римській Церкві. Папи щонайменше до XIII ст. всі, як один, навчали, що Преч. Діва була зачата в первородному грісі, і тим «зводили» цілу західну Церкву.

Думку про непорочне зачаття Преч. Діви зродив безіменний геній латинської Церкви, який перший став визначатись на конкурентійних вартостях цієї думки, а папи, «непомильні» пастирі, коли їм той геній прояснив справу, пішли за своїми вівцями, зриваючи з тисячолітньою традицією римської Церкви — очевидно, в тій вірі, що їх адвокати-теологи цей фатальний злім затушують, зроблять його, ніби, ілюзоричним, недійсним.

Римській Церкві стало ясно, що догмою про Непорочне Зачаття вона зможе ще куди краще перевищити грецьку Церкву, ніж придержуючись традиції, яка говорила про зачаття Пречистої Діви в первородному грісі. Римська Церква, шукаючи всюди своєї вищості, дуже зважає на те, щоб вона перевищила всі християнські Церкви у всьому, що святе. Вона всюди докидує свої «дві копійки» більше. Цю тенденцію має целібат духовенства, і загальний монахізуючий напрям римської Церкви, і збільшений культ Євхаристії, і все інше. Якже ж римська

⁵²⁾ Цит. тв. Т. I. — Ч. I. Стор. 496—503.

Церква могла б стерпіти, коли вже в її лоні видвинено концепцію про Непорочне Зачаття, щоб культ Пречистої Діви був у грецькій Церкві більший, ніж у неї самої? І ось цей момент вирішив, що в римській Церкві прийнялася догма про непорочне зачаття Пречистої Діви. Цією своєю догмою римська Церква перескочила грецьку Церкву в культі Богородиці. І, ніби, дала новий, доказ, що вона краще й глибше розуміє об'явлення, ніж грецька Церква: що вона є дійсно матір'ю і учителькою всіх Церков; а папа скористався з тієї нагоди, щоб дати новий «доказ», що він має право сам, без вселенського Собору, визначати й проголошувати нові догми.

Догма про непомильність папи, між іншим, має залякувати людей, щоб вони не важились думати, що римська Церква будь-коли й будь-що змінювалася у своїй вірі.

(Продовження буде)

ПРОПОВІДІ

Слово, виголошене в Мукачеві, на Черпечій горі
28 серпня 1947 р.
на Успеніє Пресвятої Богородиці

«Не умру, но жив буду і повім діла
Господня» (Пс. 117, 17).

Дорогі в Христі браття й сестри!

Ці слова з псалма каже нам наша св. Церква виголошувати як стих до «Бог Господь і явився нам» на утрени: «Не умру, а живий буду і прославлю діла Господні». Кожна ніч — наче смерть, і коли зраня встаємо до нового життя, св. мати Церква каже нам жити для Божої слави. Як один день, так виглядає й ціле наше життя: ми завжди знаходимося між смертю й життям. Не хочемо вмирати, не хочемо йти до загибелі, а хочемо жити, хочемо йти до щораз вишого, славнішого, божественнішого. Такий закон для всіх людей.

На землі ми живемо не тільки як одиниці, а також і як члени громади — національної, релігійної, державної. І тут так само ми знаходимося між смертю й життям. Коли б ми опустили руки, то смерть сама затягла б нас у могилу. Треба завжди змагатися і громаді, коли вона хоче процвітати. Однак, і найбільше людське змагання ще не доведе громади до процвітання, коли Бог не дасть доброї долі. Від Божого Провидіння ми так залежні, як життя в природі від часу року. Не квітнуть квіти в зимі, не росте збіжжя!

Коли дивлюсь на вас, дорогі браття, то що ж інше можу мати на думці, як тільки вашу тисячолітню долю аж дотепер? Коли в тій довгій вашій історії Мукачево, а навіть ціле ваше Закарпаття, (як ми кажемо з огляду на всю Русь, чи Прикарпаття, як ви самі кажете), коли в тій довгій історії бачив цей край таке величне церковне торжество, як сьогодні? Чи знаєте, хто приїхав до вас у гості, щоб звеличати свято Успенія Пресв. Богородиці на вашій славній Черпечій горі? Почну від тих, що з найдальших сторін. З Одеси, з-над Чорного моря, приїхав (літаком прилетів) Преосвященний Сергій, єпископ Одеський і Херсонський; і не сам, а з представниками свого духовенства. З Києва приїхав представник Високопреосвященного Митрополита і Екзарха України, Високопреподобний о. мітраг Костянтин Ружицький, також не сам, а з представниками київського духовенства. З Луцька приїхав Преосвященний Варлаам, єпископ Волинський і Ровенський, з представниками свого духовенства і з великим своїм хором. Із Львова приїхав Високопреосвященний Макарій, архієпископ Львівський і Тернопільський, з представниками духовенства і з хором. Із Станислава приїхав Преосвященний

Антоній, єпископ Станиславський і Коломийський. Не пожаліли труду, ні видатків, бо знали й серцем відчували, що приходять до своїх рідних братів, щоб тут у нашому пограничному західному краї причинитися до слави св. Православія. Це стало можливе тільки завдяки великій перемозі великого Радянського Союзу в останній світовій війні, який визволив і з'єднав усі українські землі.

Тисячу літ ви були відірвані від свого матернього пня, не тільки від Києва й Москви, але навіть від сусідньої Галичини. Тому ви й не

Архієп. Макарій під час Літургії на Чернечій горі в Мукачеві.

могли вітати в себе таких далеких і численних достойних гостей, як тепер. Не приїжджали до вас далекі брати, щоб вам славу робити, а ви їздили, щоб робити славу чужинцям, які над вами панували.

В 1896 р. на виставці в Будапешті я, як 10-літній хлопчина, декламував мадьярський вірш «Munkácsi vár» (Мукачівська твердиня). Я родом з Бачки з давньої південної Мадьярщини, з тамтешніх колоністів «руснаків», яких прадіди з вашого краю походять.

Не для слави вашого міста, Мукачева, я тоді декламував, а і я, і ваше місто, і Ужгород, і все Закарпаття мали жити й діяти для чужої слави, а не для своєї власної.

Ви й ваші предки боролись за своє, але що ви могли досягнути в несприятливих державних умовах? Добре, що ви зберегли свою національну свідомість і свою мову! Дивіться, що сталося з ваших міст — вони мадьярські! Найбільші, найвизначніші церкви в них мадьярські, римо-католицькі. Так у Мукачеві, в Ужгороді, як і в час

Протопресвітер Костельник Г. проповідує під час Літургії на Чернечій горі в Мукачеві.

було, в Галичині. Пришов такий час в історії, що мадьяри і вашу Церкву нагнули в свій бік. Тому 300 років заведено у вас унію. На чю славу? Не на славу Русі, а на мадьярську!

Невже ми й тепер маємо продовжувати ту чужинецьку славу? Греко-католики, уніати, так задивилися на чужинців, на мадьярів, що не можуть свого ні побачити, ні зрозуміти, ні полюбити. Галичина скоріше прийшла до розуму. 8—10 березня 1946 р. у Львові відбувся Собор; 216 священників були його учасниками, як представники з усіх деканатів, і всі вони одноголосно вирішили: «Один народ,

одна держава, одна віра!» Всі голосували за те, щоб ми повернулись до віри батьків наших, до св. Православія. Православіє — це віра наших предків, це слава Русі і заорука єдності нашого народу. А унія що нам дала? Що ж вона могла дати, коли вона вже в своєму корені звернена до розбиття й винародовлення нашого народу? Теперішня греко-католицька Гайдурозька єпархія, що опинилася по мадьярському державному боці, звідки вона повстала? Чи не з мукачівської єпархії і не з нашого народу? А тепер той народ уже вповні змадьяризований, так що і в церкві по-мадьярськи служать.

Наприкінці першої світової війни мадьяри постановили усунути навіть слов'янську азбуку з ваших церковних книг та замінити її мадьярською. І коли Закарпаття опинилося в Чехословаччині, де була релігійна свобода, ви зрозуміли, куди веде унія, і нелегкою боротьбою ви заснували православну мукачівську єпархію. Але більша частина народу ще залишилась уніатами.

Очевидно, про мадьяризацію вже не може бути й мови. Наша держава дбає і подбає про своє: школи й уряди — наші. А невже Церква не має бути наша? Невже наші єдинокровні браття й сестри, греко-католики, і надалі будуть у глибині свого серця прославляти Рим і всю його історію, а всіяке негідне й непрагдне, як їх Рим навчив, думати й говорити про Православну Церкву та її історію, хоч це є Церква і історія всієї Русі! Ні, це не тверезе становище, воно не може мати майбутності!

У греко-католиків совість залякана Римом, ніби тільки в Римі є спасіння, бо, ніби, Христос віддав Свою Церкву в приватну посілість Римові. Коли так, то греко-католики даремно моляться, бо тоді тільки в Римі є така драбина й діра, куди можна дістатись до неба. Але в Євангелії зовсім інакше пише! Не той спасеться, що говоритиме «Господи, Господи», а той, що сповнятиме волю Отця Небесного. Чи тільки в Римі можна сповняти волю Отця Небесного? І чи тільки в римокатолицькій Церкві? В розмові з самарянкою Ісус Христос сказав, що справжні поклонники Божі, яких Бог шукає, будуть незалежні навіть від Єрусалима; а Рим поважився зробити спасіння всіх людей залежним від себе!

Дорогі, пам'ятайте, коли православна віра не є правдива, то жодна християнська віра не може бути правдивою, бо православна віра — це корінь для всіх християнських вір.

Але дотепер ви були притиснені й переслідувані, а тепер ви сильніші, бо за вами, православними, вся Русь! Будьте свідомі цього, і будьте великодушні, як православним і личить. Забудьте про свої колишні кривди, не розпалюйте релігійної ненависті й боротьби. Воюйте любов'ю і правдою, бо правда по вашому боці. Нехай ніхто не думає, що він нічого не значить. Як осінній дощ, крапля до краплі, так і ви переконайте ваших братів, здобуйте їх, щоб вони не марнували своїх сил, щоб визволились від чужинецької полуди, і ставали православними. Я з досвіду знаю, що тут головно йдеться про те, щоб порвати зносини з чужими і нав'язати зносини з своїми. Ім лясно, їм страшно це й подумати; але коли б вони спробували, то самі собі будуть дивуватися, що так довго противилися більшому добру й сердечнішим товаришам, своїм рідним братам.

Нехай вам Господь Бог помагає! Нехай вам помагає Пресв. Богородиця, яка нинішнього дня перейшла від нижчого до вищого, від земного до небесного. Щоб і ви довели свій Край від нижчого до вищого, щоб жили не для смерті, а для життя. «Не умру, но жив буду, і повім діла Господня». Амінь.

Протопресвітер КОСТЕЛЬНИК Гавріїл

С Л О В О,

віголошене в день Успенія Пресвятої Богородиці
28. VIII. 1947 р. в Свято-Николаївському жіночому
монастирі Закарпатської єпархії в м. Мукачеві
на Черпечій горі

«Радуйся, Обрадованная, во Успеніи
Твоєм нас не оставляющая».

Так радісно кличе свята Православна Церква до Божої Матері в день Її світлого Успення. Так звертається вона до Пречистої в цей день великого торжества. І ми, що тут зібралися, в цій святій обителі, щоб прославити Пречисту, воскликнім разом з Церквою: «Радуйся, Обрадованная, радуйся, Благодатная».

У цей день великого празника Богоматері весь християнський світ в єдиному молитовному захопленні звертає свій розум і серце з подякою до Пречистої, що безнастанно молиться, як «в молитвах неусипающая».

Православний люд знає і постійно відчуває силу молитов та заступництва Пречистої, Її високого піклування не тільки над кожним православним, що звертається до Неї, але й над цілими народами й цілими державами.

Хіба не чудесна поміч Богоматері, хіба не сила Її молитов зробила те, що з вами маємо можливість у такому великому торжестві, з сонмом святителів-єпископів і при величезному напливі вірних, святкувати день Її Успення в обителі, яка протягом трьох століть знаходилась в неволі греко-католиків, а православний народ мав тільки можливість під стінами обителі проливати гіркі молитовні сльози про повернення Її в лоно Православної Церкви, до віри батьків.

Хіба це не чудо, що тепер слухаємо рідні співи, бачимо рідні обряди й звичаї православія там, де стільки століть лише мріяли про це; в дійсності ж відчували нестерпний гніт латинського панування, гніт, що мав на меті через унію поневолити волелюбний народ Закарпаття, зігнути його спину й голову під владу мадярських баронів? З тією ціллю пристосовували й використовували християнську науку, і горе, велике горе гнітило серце кожного з вас, патріотів св. Русі, хто в своєму серці виношував іскру православія. І ось молитви й сльози православних закарпатців дійшли до Бога, почула їх Мати Божа.

зібрала ці сльози і принесла до Свого Божественного Сина. І ось настали світлі дні, що дали можливість жителям Закарпатської області влитися у велику сім'ю українського народу, а всім, хто в своєму серці носив любов до православія, — ввійти в лоно святої Православної Церкви, яку доглядає й веде мудрий Керманіч Православія Святіший Патріарх всієї Русі Алексій.

Вашим возз'єднанням з православієм ви до радості Богоматері додали ще радість, і тепер сміливіше, з більшою силою і захопленням можете взивати з Церквою: «Радуйся, Обрадованная!»

Але не всі прийняли спасаючу руку Богоматері, простягнуту до вас. Не всі підійшли під її спасаючий омофор, розпростертий над вами. Багато ще є поза огорожею православія. Вони бояться прокляття, вони знаходяться в тенетах римо-католицького впливу. Багато ще потрібно буде трудів і праці, багато потрібно буде молитов і сліз, щоб і вони ввійшли в огорожу православія.

Але воно так буде.

Інакше бути не може.

Молитва Пречистої й заступництво наших православних предків, які пильнували православія тут у Закарпатській області триста літ тому назад, не залишаться марними, вони переможуть.

Настане світлий час, яскраво засяє сонце православія і для тих, хто не бачить ще справжньої своєї дороги. І ті, що тепер ще сліпі, стануть видючими і побачать світло сонця православія. Осіяні тим світлом, вони увійдуть в огорожу православія і разом з нами воскликнуть: «Радуйся, Обрадованная!»

Тепер же удаймося з ще більшим молитовним подвигом до Пречистої, Неусипаючої в молитвах за нас, щоб вона укріпила православну віру, додала сил і непохитності, привела в лоно православія наших братів і сестер, що задержуються в унії, щоб показала їм справжню путь спасіння — Православіє. Щоб сподобила нас, разом з усім православним українським народом, кликати радісно: «Радуйся, Обрадованная, во Успенії Твоєм нас не оставляющая». Амінь.

Ігумен ПИМЕН,
помічник благочинного монастирів
Херсоно-Одеської єпархії

ХРОНІКА

Святіший Патріарх Алексій у Троице-Сергієвій Лаврі. В Троице-Сергієвій Лаврі (найбільша Лавра, монастир, у цілому Радянському Союзі, недалеко від Москви) торжественно святкують 18 липня знайдення нетлінних мощей св. Сергія Радонезького, основника того монастиря, великого подвижника й патріота. Цього року на те торжество прибув і Святіший Патріарх Алексій, який є священноархімандритом Троице-Сергієвої Лаври. Присутність Його Святості дуже піднесла урочистість усіх богослужень. У богослуженнях ще брали участь присутні архіереї: Митрополит Крутицький і Коломенський Николай, архієпископи: Астраханський Филип, Алма-Атинський Николай і єпископи: Ровенський Варлаам, Пензенський Кирил, Ульяновський Софроній і Чернівецький Феодосій. Як почесні гості були присутні: від Ради в справах Руської Православної Церкви заступник Голови С. К. Белишев і уповноважений Ради в справах Руської Православної Церкви на Московську область А. А. Трушін. (В одному з чергових номерів подамо для наших читачів нарис біографії св. Сергія Радонезького.)

З життя Константинопольської Церкви. У зв'язку із своєю недугою Вселенський Патріарх Максим назначив, до часу свого виздоровлення, Патріаршим заступником Митрополита Принцевих островів Дорофея. Про те своє високе призначення Митрополит Дорофей грамотою повідомив Його Святість Патріарха Московського і всієї Русі Алексія, просячи про молитви для щасливого виконання покладених на нього обов'язків. Святіший Патріарх Алексій відповів телеграмою: «Молитовно бажаю Святішому Патріарху Максиму скорого виздоровлення, побратському вітаю Ваше Високопреосвященство, молячись про Божу поміч для Вас у великих трудах, покладених на Вас Його Святістю».

З життя Сербської Церкви. Після шостилітньої перерви в квітні — травні ц. р. в Београді під головуванням Святішого Патріарха Сербського Гавріїла відбулися засідання Собору Архієреїв Сербської Православної Церкви. Під час німецької окупації Югославії Патріарх Гавріїл був переведений у м. Сараєво, потім у Раковицький монастир поблизу Београда, а в 1943 р., разом з єпископом Николаєм Волимировичем, запротворено його в відомий концлагер Дахау. Патріарха визволено 8. V. 1945 р. в одному із сіл Тиролії, куди його німці умістили при своєму відступі. Жахливі переживання підірвали сили Патріарха, так що він довгий час мусів лікуватись. В той тяжкий період Сербською Церквою управляв Архієрейський Синод під головуванням Скоплянського Митрополита Йосифа. В одному із своїх листів до Святішого Патріарха Алексія Сербський Патріарх Гавріїл так характеризує стан Сербської Церкви й необхідність скликання Собору: «24 квітня постановляємо почати засідання нашого Священного Архієрейського Собору, якого не скликалось останніх шість літ. Половина наших Архієреїв наїшли мученицьку смерть в огні страшної війни і їх єпархії вдовствують. Багато сот священників і тисячі вірних також наїшли мученицьку смерть від злого,

розбещеного ворога, який знищив багато монастирів, храмів, домів. Це велике розорення, зубожіння і вдівство, що полишилось нам у наслідді, потребує невідкладного полагодження, тому наш Священний Архієрейський Собор і продовжиться декілька тижнів». Собор вирішив ряд питань щодо ієрархічного, адміністративного, фінансового і освітнього устрою церковного життя і затвердив рішення Священного Синоду Сербської Православної Церкви про передачу Мукачівсько-Ужгородської епархії під юрисдикцію Московської Патріархії.

Подяка закарпатських православних ченців. Редакція нашого «Єпархіального Вісника» одержала наступного листа: «Ми ченці Закарпатської області, просимо Вас передати через Ваш журнал нашу подяку для всіх, хто відвідав нас у день Успенія Божої Матері 28 серпня 1947 року.

Не знаходимо слів висловити похвалу нашим святителям, котрі, за словами Євангелія, оставили своїх дев'яносто дев'ять овець і пішли шукати одну заблукану — нашу Закарпатську, що блукала в стражданнях від мадярських шовіністів. Знайшли її і взяли на свої рамена.

Хто може описати ту велику радість, яку ми відчували, коли дізнались, що до нас на свято Успенія їде так багато владик русько-української землі? А коли почули проповіді наших святителів-єпископів, то від радості плакали і ченці і весь народ. Всі радувались і дякували Господу Богу й Пречистій Діві Марі, що визволились з-під мадярського і римського ярма та з'єднались із своєю рідною Руською Православною Церквою.

Слава Руської Православної Церкви ще ніколи не возсіяла в нашій країні так світло, як у той день. Сердечно дякуємо всім Преосвященним Владикам і всім гостям, що так потрудилися для прославлення нашої Православної Церкви в Закарпатській області.

Архім. Веніамин з братами».

